

Соснівський навчально-виховний комплекс №13

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення педагогічної ради

від 08.08.2023 протокол № 1

Директор І. М. Катарина

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«УКРАЇНСЬКА МОВА. 6 КЛАС»

Розроблено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник «Українська мова. 6 клас» (автори: О.В. Заболотний, В.В. Заболотний. Українська мова: підручник для 6-го класу закл. загальн. середн. освіти. – К.: «Генеза», 2023)

2023 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний предмет «Українська мова» забезпечує реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної галузі.

Метою навчання української мови в школі є формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Завдання навчального предмета: навчити вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови; виховати свідоме прагнення до вивчення української мови; сформувати духовний світ учнів, цілісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири; розвинути мислення, пам'ять, творчі здібності, естетичні почуття, самоповагу та впевненість у собі. Знання мають стати інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування свого життя.

Цю навчальну програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, вона відповідає меті й ідейним засадам цього документа та реалізує результати, окреслені в ньому. Ураховано положення Типової освітньої програми для 5–9 класів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235, а також Робочий навчальний план _____ закладу загальної середньої освіти. **Програму створено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).**

Ця навчальна програма:

ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів;

передбачає реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання в мовно-літературній освітній галузі;

ураховує наступність між циклами навчання;

орієнтується на компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі.

У програмі визначено:

очікувані результати навчання учнів	зміст навчального предмета	види навчальної діяльності учнів
-------------------------------------	----------------------------	----------------------------------

Очікувані результати навчання учнів – це результати, яких потрібно досягти на певному етапі освітнього процесу. Вони співвідносяться з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом. Орієнтовна послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів забезпечується структуруванням змісту навчального предмета з використанням розділів, тем / тематик.

Пропонований **зміст** окреслює рекомендований обсяг навчального матеріалу, що має бути опанований учнями за певний період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів.

Серед наведених у програмі **видів навчальної діяльності** учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень. Для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення.

Сформульовані в кожному розділі та підрозділі **ціннісні орієнтири**, не обмежуючи академічної свободи вчителя, мають на меті допомогти йому вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Наведені переліки можна доповнювати та скорочувати.

На формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством, зорієнтована Концепція Нової української школи, де в розділі «Виховання на цінностях» зазначено, що «найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей».

Виховання на цінностях є ключовим у педагогічних працях Василя Сухомлинського, який наголошував: «Людину треба вчити, що вона живе не в пустелі, а серед людей. Кожен твій крок урешті-решт позначається на твоєму ближньому, тому що ідеш ти кудись і з якоюсь метою; кожне твоє слово в душі іншого відгукнеться, але як воно відгукнеться – залежить від тебе. Уже те, що ти дивишся на навколишній світ і бачиш його, таїть у собі добро і зло; усе залежить від того, що і як ти бачиш».

Категорія «ціннісні орієнтири особистості» містить у собі три компоненти: пізнавальний – усвідомлення сутності явища, його якостей, властивостей; емоційний – переживання цінності явища; мотиваційний – готовність діяти відповідно до усвідомленої цінності в ситуації вибору.

Українська мова включає багатовекторні впливи на свідомість і підсвідомість особистості, її емоційно-почуттєву сферу, художньо-образне мислення і творчі здібності. Знання української мови стимулює особистість до естетичного самовираження, активної участі в різних формах життя суспільства. Мова дає особистості можливість досягнути мікро- й макросвіт, самоствердитись, вона є однією з ознак національної приналежності, громадянства.

Нова школа плекає українську ідентичність. На уроках української мови потрібно формувати риси громадянина України, виховувати любов до Батьківщини, природи, пам'яток старовини, плекати загальнолюдські моральні якості, утверджувати гуманістичну мораль як базову основу громадянського суспільства.

Мова стає зрозумілішою і швидше засвоюється дітьми, коли в основу її вивчення покласти принцип народності. Цей принцип допомагає прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Важливу роль відіграють прислів'я та приказки, які є окрасою народної дидактики, допомагають зробити урок емоційно насиченим, а учням – розвивати свою думку, уявлення, формувати усне мовлення.

Серед культурологічних тем особливої ваги набувають ті, що вчать пізнавати світ, його духовні й моральні цінності, усвідомлювати роль рідної мови в розвитку й самовдосконаленні кожного учня.

Визначені ціннісні орієнтири сприяють входженню особистості в соціум, пізнанню мовної картини світу, засвоєнню соціокультурних відомостей.

Урок української мови на сучасному етапі повинен мати такі основні **особливості**:

- виховання мовної особистості, національно-свідомого громадянина України;
- реалізація комунікативно-діяльнісного, українознавчого, функціонально-стилістичного та інших аспектів навчання;
- розвиток пізнавальних і творчих здібностей особистості;
- мовленнєва спрямованість уроку, удосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності;
- здійснення морального, етичного та естетичного виховання, що передбачає особистісний підхід до навчання;
- посилення практичної спрямованості навчання;
- використання активних інноваційних форм, методів, прийомів навчання;
- інтегральність (реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків);
- оптимальність змісту уроку.

Для досягнення мети вивчення української мови важливо чергувати різні **методи та прийоми** психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів:

- заохочення;
- створення яскравих навчально-образних уявлень;
- навчально-пізнавальна гра;
- створення ситуації успіху;
- створення проблемної ситуації;
- поштовх до пошуку альтернативних рішень;
- виконання творчих завдань;
- кооперація учнів.

Ефективність освіти пов'язують із реалізацією **компетентнісного підходу**. Такий підхід передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у конкретних умовах. Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх

використанням для розв’язання конкретних життєвих завдань: уміти розрізняти об’єкти, ознаки, властивості; аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ; створювати тексти, проєкти; висловлювати ставлення до подій, вчинків; брати участь у колективних справах, у розв’язанні навчальних завдань та ін.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

6 клас

(140 год, 4 год на тиждень)

(Діагностичні (контрольні) роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Очікувані результати навчання	К-ть год	Зміст навчального матеріалу 117 год	Види навчальної діяльності учнів РМ – 23 год	К-ть год
ВСТУП Краса та багатство української мови <u>Ціннісні орієнтири</u> • Усвідомлення естетичної цінності української мови, її багатства. • Необхідність вільного володіння державною мовою. • Повага до історії та культурного надбання українського народу, розуміння ментальності народу. • Усвідомлення цінності соціального спілкування. Прагнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі. • Розпізнавання маніпулятивного спілкування та оцінювання його як небезпечного й небажаного. Необхідність протистояння маніпулятивним впливам. • Усвідомлення себе як невід’ємної частини природи. Потреба пізнавати світ.				
<i>Учень / учениця:</i> • уважно слухає монологічні / діалогічні висловлювання, зважаючи на мету та умови спілкування, особливості текстів • розуміє та відтворює зміст почутого повідомлення, толерантно реагує, використовуючи формули мовного етикету, етично висловлює власне ставлення до почутого • у разі потреби грамотно перепитує співрозмовника для уточнення деталей	2	МОВНА ЛІНІЯ • Українська мова – милозвучна, мелодійна, співуча, дзвінка, барвиста. • Багатство української мови: словниковий склад, фразеологізми, крилаті вислови, синоніми, різноманітні суфікси й префікси, граматичні форми, синтаксичні синоніми (<i>стислий огляд</i>). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Чому українську мову називають багатою скарбницею? 2.	МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Міркування та відповіді на запитання за змістом висловлень відомих людей про значення мови в житті людини й суспільства. • Розповідь за запропонованою опорною схемою чи таблицею про багатство української мови. • Колективне «наповнення» запропонованого малюнка поетичними, мелодійними словами. • Виконання проєкту (публічний виступ про красу й багатство української мови з використанням самостійно підготовлених постерів, малюнків, слайдів тощо). • Аналізування ситуації спілкування, визначення її складників. • Читання, аудіювання текстів, що належать до різних типів мовлення. • Аналізування прочитаного, відповіді на запитання за змістом прочитаного.	

• характеризує почуте повідомлення з погляду основних правил спілкування, дотримується їх • добирає стиль мовлення відповідно до мети, потреб і умов спілкування • складає та оформлює власне висловлення згідно з ustalеними мовними нормами • створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах • розрізняє тексти різних стилів і типів • дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування • взаємодіє з іншими особами у цифровому середовищі, дбаючи про безпеку		Чому треба знати й берегти рідну мову? 3. Які слова можна назвати мелодійними, ніжними, сердечними? Чи багато таких слів в українській мові?	• Сприймання під час читання авторської оцінки інформації, прямо вираженої в тексті. • Складання висловлення за коміксом (малюнком) з урахуванням ситуації спілкування. Уроки розвитку мовлення 1. Мовлення та спілкування (повторення і поглиблення вивченого; практично): - види мовленнєвої діяльності; - загальне уявлення про ситуацію спілкування та її складники (адресат мовлення, адресант мовлення, тема й основна думка висловлення, мета й місце спілкування). 2. Типи мовлення (повторення вивченого). 3. Складання та розігрування діалогів відповідно до запропонованої ситуації спілкування, зокрема: - етикетного характеру (вітання, знайомство, пропозиція допомоги) з використанням формул мовленнєвого етикету; - щодо безпеки спілкування телефоном та в соціальних мережах; - телефонних розмов, що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам; - за коміксом чи малюнком.	1 1 1
ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО Синтаксис і пунктуація. Орфографія <u>Ціннісні орієнтири</u> • Повага до прав і свобод людини. Розуміння особистістю своїх прав, свобод, обов'язків. • Потреба дотримуватися високого рівня культури міжособистісних стосунків. • Здатність перетворювальної діяльності з внесенням елементів краси в усі сфери життя людини. • Усвідомлення краси природи як унікального явища та її значення в житті людини. • Усвідомлення негативного впливу шкідливих звичок, залежності від соціальних мереж, комп'ютерних ігор тощо.				
<i>Учень / учениця:</i> • вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення • формулює тему та основну думку тексту	5	МОВНА ЛІНІЯ • Словосполучення і речення. Види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням.	МОВНА ЛІНІЯ • Визначення головного і залежного слова у словосполученні, членів речення, однорідних членів речення, звертань, вставних слів (сполучень слів), простого і складного речення. • Виписування словосполучень.	

• розрізняє тексти різних стилів і типів • визначає актуальність і несуперечливість тексту (наприклад, чи наведена інформація є правдивою, актуальною, не містить суперечностей) на основі власного досвіду та досвіду інших осіб • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними, граматичними, пунктуаційними нормами • виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (текст и, речення, словосполучення, слова) • вирізняє окремі мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть	• Головні і другорядні члени речення. • Звертання, вставні слова (сполучення слів), однорідні члени речення. • Складне речення. • Пряма мова. Діалог. • Основні орфограми та пунктограми (<i>за вибором учителя</i>).	• Добирання синонімічних словосполучень. • Визначення пунктограм, обґрунтування вживання розділових знаків, записування правильно речень із вивченими пунктограмами. • Визначення в словах орфограм, обґрунтування написання слів, записування правильно слів з орфограмами. • виправлення орфографічних і пунктуаційних помилок. • Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з уживанням речень, різних за метою висловлювання та емоційним забарвленням. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Складання речень зі звертаннями, вставними словами (сполученнями слів), однорідними членами речення, складних речень, речень із прямою мовою. • Складання простих речень указаної тематики з використанням поданих словосполучень. • Поширення простих речень однорідними членами. • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією (з використанням указаних синтаксичних засобів та обґрунтуванням свого вибору). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Добирання заголовка до тексту. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Складання листа (наприклад, до осені, музики, міста) з використанням риторичних звертань та однорідних членів речення (письмово). • Складання тексту листівки (електронного листа), що містить привітання з Днем учителя (днем народження, сімейним святом) із використанням звертань, вставних слів (сполучень слів) та однорідних членів речення. • Складання письмово діалогу-розпитування про заплановану подію (наприклад, канікули). • Виразне читання вголос та обговорення текстів (уривків) різних стилів. Уроки розвитку мовлення	
---	---	---	--

		1. Стилї мовлення (повторення вивченого). Поняття про офіційно-діловий стиль; ділові папери. 2. Складання оголошення для розміщення на вебсайті (на шкільній дошці оголошень) про очікувану подію (екскурсію, поїздку до музею, відвідання театру та ін.).	1 1
--	--	---	--------

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

Групи слів за походженням та вживанням. Написання слів іншомовного походження. Фразеологізми

Ціннісні орієнтири

- Збереження та примноження матеріального багатства українського народу.
- Почуття любові до свого рідного краю. Гордість за свій народ.
- Інтерес до професійної діяльності рідних, знайомих. Прагнення мати професію, успішно діяти.
- Відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї.
- Повага до людей, доброзичливість, вихованість.
- Цінність здорового способу життя.
- Здатність протистояти виявам несправедливості, жорстокості. Неприйняття агресії.

<i>Учень / учениця:</i> • вказує на окремі особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в конкретній ситуації спілкування • наводить кілька аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві конструкції, доречні цитати з тексту для увиразнення власних поглядів, ідей, переконань • читає тексти різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання • виокремлює в тексті мікротеми • розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них • розрізняє тексти різних стилів і типів	10	МОВНА ЛІНІЯ Лексикологія • Групи слів за походженням: власне українські слова та слова іншомовного походження (запозичені). • Словник іншомовних слів. • Лексична помилка (тавтологія, калькування, росіянізми, вживання слів у невласливих значеннях тощо) (практично). • Написання слів іншомовного походження: букви и, і; правопис м'якого знака й апострофа; подвоєння букв. • Активна і пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми. • Групи слів за вживанням: загальноновживані та стилістично забарвлені слова, діалектні,	МОВНА ЛІНІЯ • Тлумачення лексичного значення слова. • Добирання українських відповідників до слів іншомовного походження. • Добирання відповідників до діалектних слів. • Розпізнавання в тексті чи реченні (виписування з них) власне українських слів, архаїзмів та історизмів, діалектних слів, професійних слів і термінів. • Обґрунтування вживання в певних стилях застарілих і діалектних слів, стилістично забарвлених слів. • Розподіляння слів на лексичні групи та за орфограмами. • Визначення в словах орфограм, обґрунтування написання слів, записування правильно слів з вивченими орфограмами. • Читання вголос слів іншомовного походження (із вивченими в цьому розділі орфограмами) з дотриманням орфоепічних норм. • Укладання словника (назв старовинних речей, діалектних слів, популярних у шкільному житті неологізмів та ін.). • Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з уживанням слів. • Лінгвістичне мінідослідження (уживання слів у різних стилях, особливості діалектних слів тощо). • Пояснення значення фразеологізмів (прислів'їв, приказок, крилатих висловів).	
---	----	---	--	--

• використовує для розв’язання завдань актуальні та достовірні текстові/медіатекстові джерела інформації • переказує зміст тексту в різний спосіб відповідно до завдання • записує власні міркування або інформацію з інших джерел • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними лексичними, стилістичними нормами • добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення • знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові і мовному оформленні власних висловлень • коригує текст на основі проведеного аналізу • аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу • виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (текст, речення, слово) • вирізняє лексичні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть • порівнює тексти щодо наявності в них певних мовних засобів (застарілих, професійних слів, фразеологізмів тощо)	7	професійні слова й терміни, просторічні слова. • Пароніми (практично). Фразеологія • Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. • Фразеологізми в ролі членів речення. • Фразеологічний словник. • Джерела українських фразеологізмів. • Прислів’я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Чому лексика перебуває в стані безперервних змін? 2. Чому мови збагачуються словами іншомовного походження? 3. Чи можна обійтися без слів іншомовного походження? 4. Як з’являються нові слова? 5. Чому слова виходять з активного вжитку? 6. Що спільного й відмінного між словом і фразеологізмом? 7. Як народжуються фразеологізми? 8. Навіщо потрібно знати й використовувати фразеологізми?	• Укладання словника фразеологізмів на позначення певних якостей, ознак чи явищ (або фразеологізмів, що містять певні слова). • Лінгвістичний експеримент (заміна фразеологізмів словами). • Добирання фразеологізмів (прислів’їв, приказок) певної тематики. • Добирання фразеологічних синонімів й антонімів. • Зіставлення фразеологізмів з ілюстраціями. • З’ясування походження фразеологізмів. • Визначення синтаксичної ролі фразеологізмів. • Увідповіднення слів і фразеологізмів; частин прислів’їв. • Робота зі словниками та іншими джерелами інформації. Обмін враженнями щодо здобутої в них інформації. • Лінгвістичні ігри, вікторини. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Аудіювання та читання текстів різних стилів, які містять застарілі, діалектні, професійні, стилістично забарвлені слова чи фразеологізми. • Порівнювання текстів щодо наявності в них слів іншомовного походження, застарілих, професійних слів, термінів, стилістично забарвлених слів, фразеологізмів. • Складання речень і висловлень зі словами певної лексичної групи та фразеологізмами (з обґрунтуванням свого вибору) . • Редагування речень і текстів, у яких допущено лексичні помилки (з коментуванням) . • Складання діалогу в офіційно-діловому стилі з використанням стилістично забарвленої лексики. • Створення висловлення з використанням професійних слів, неологізмів (наприклад, про професію батьків чи інших рідних; про свою майбутню професію (мрія); про тих, хто будує кораблі чи вирощує пшеницю). • Складання усного висловлення, пов’язаного з конкретною життєвою ситуацією, з використанням слів певної лексичної групи (наприклад, театральної лексики іншомовного походження). • Складання розповіді про походження певного фразеологізму.	
---	---	--	--	--

• творчо використовує мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір • урізноманітнює власне мовлення завдяки роботі із словниками та довідковими джерелами			• Зіставлення наведеної в тексті інформації (наприклад, риси вдачі людини) з прислів'ями та приказками. • Описування ситуації, у якій може бути доречним певний крилатий вислів. • Складання мінірозповіді з використанням прислів'я чи приказки. • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Створення відеопам'яток щодо написання слів іншомовного походження. • Укладання добірки віршів, пісень чи фрагментів із мультфільмів (фільмів, відеокліпів, реклами), які містять діалектні слова (неологізми, архаїзми тощо). • Проведення флешмобу «Фразеологізми в повсякденному житті» (фото чи відео). • Виконання проекту (наприклад, створення реклами фразеологізмів; відеоролику про нові слова). Уроки розвитку мовлення 1. Текст, його основні ознаки, особливості будови тексту, використання мовних засобів зв'язку речень у тексті (повторення вивченого). Складний план прослуханого або прочитаного тексту. 2. Будова елементарного роздуму. Усний докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами роздуму. Редагування переказу. 3. Написання твору-роздуму про вчинки людей на основі власних спостережень і вражень у художньому стилі з використанням фразеологізмів (орієнтовні теми: «Чому треба берегти природу», «Який вчинок можна вважати героїчним»). Редагування твору-роздуму. Аналіз письмового твору-роздуму.	1 1 1
--	--	--	--	--

СЛОВОТВІР. ОРФОГРАФІЯ

Ціннісні орієнтири

- Повага до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій.
- Оцінювання позитивно вчинків і поведінки людей, які захищають свою країну, морально й матеріально підтримують інших, допомагають їм у біді.

- Усвідомлення важливості різних професій та праці в житті суспільства.
- Бережливе ставлення до природи. Усвідомлення взаємозв'язку власного здоров'я зі станом екології.
- Готовність робити добрі справи, діяти правильно в ситуації вибору.

<i>Учень / учениця:</i> • передає з використання окремих способів і засобів візуалізації враження від почутого повідомлення • вказує на конструктивні думки, критично і толерантно ставлячись до різних поглядів • доброзичливо висловлює своє ставлення до думок інших осіб, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації • читає тексти різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання • співвідносить зміст сприйнятого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) з історичним і культурним контекстом • характеризує порушені в тексті проблеми • знаходить у тексті відому і нову інформацію • поєднує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів • розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них • регулює власні емоції під час презентації повідомлення	14 МОВНА ЛІНІЯ • Змінювання і творення слів. Похідні і непохідні слова. Твірне слово. • Основні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний (відкидання від твірного слова префіксів, суфіксів), складання основ (або слів), аббревіація (аббревіатури), перехід слів з однієї частини мови в іншу. • Словотвірний ланцюжок. • Словотвірний розбір слова. • Зміни приголосних під час утворення слів: - прикметників та іменників за допомогою суфіксів -ськ-, -ств-; - іменників за допомогою суфікса -ин- від прикметників на -ський, -цький. • Складні слова. Сполучні голосні [o], [e] в складних словах. Складноскорочені слова як різновид складних. • Правопис складних слів разом і з дефісом. • Написання слів з пів. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Як словотвір пов'язаний із розвитком суспільства? 2. Чим словозміна відрізняється від словотворення?	МОВНА ЛІНІЯ • Розбір слова за будовою. • Визначення способу творення слова. • Складання словотвірних ланцюжків. • Словотвірний розбір слова. • Розпізнавання, виписування, групування похідних і непохідних слів, форм слів, слів за способами творення, особливостями написання (разом чи з дефісом). • Лінгвістичне мінідослідження (особливості похідних слів, різноманітність способів словотворення, зміни приголосних під час творення слів тощо). • Утворення слів вивченими способами, зокрема складних слів за допомогою сполучного голосного й без нього. • Утворення суфіксальним способом назв осіб за професією чи видом діяльності. • Утворення прикметників від назв населених пунктів, річок, озер за допомогою суфікса -ськ- (дрогобицький, паризький та ін.). • Утворення назв галузей господарства чи ремесел за допомогою суфікса -ств- (бджільництво, садівництво та ін.). • Пояснення утворення і написання назв пам'яток архітектури чи природи (наприклад: Збаразький замок, Урицькі скелі). • Заміна в реченнях назв (сполучень слів) аббревіатурами. • Визначення в словах змін приголосних. • Визначення в словах орфограм, обґрунтування написання слів, записування правильно слів з вивченими орфограмами. • Складання словникових диктантів для взаємоперевірки. • Розгадування і складання ребусів, основою яких є малюнок – корінь слова. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Читання текстів зі складними словами та словами, у яких відбулася зміна звуків під час словотворення. • Складання речень з однозвучними словами різних частин мови (наприклад: черговий (ім.) і черговий (прикм.)).	
--	---	---	--

• записує власні міркування або інформацію з інших джерел • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними нормами • виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (слова, форми слова, частини слова) • вирізняє словотворчі та фонетичні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть		3. Як морфеми допомагають утворювати нові слова? 4. Коли слова переходять з однієї частини мови в іншу? 5. Для чого нам аббревіатури?	• Виписування складних слів з тексту та переказування тексту за цими словами. • Створення допису до шкільного вебсайту про українських меценатів з використанням складних слів (наприклад: добродій, милосердя, життєпис, благодійність). • Створення розповіді про віртуальну мандрівку Україною з використанням іменників, утворених від прикметників. • Створення мультимедійної презентації (мінісценарію мультфільму) про пригоди сучасних школярів у Запорізькій Січі (середньовічному Києві, казковій країні та ін.) з використанням прикметників із суфіксами – ськ -, -цьк -, -зьк – (наприклад: козацький, запорізький, молодецький та ін.). • Створення слайдів, (відеоролику) про мандрівку Україною з використанням підписів – іменників, утворених за допомогою суфікса -ин – (Полтавщина, Вінниччина та ін.), або власних назв зі зміною звуків (Збарзький замок та ін.). • Написання мінітвора за початковим реченням «Люди різних професій не можуть обійтися одне без одного». • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією, з використанням складних слів. • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Виконання проекту (наприклад, укладання словотвірного словника назв осіб чоловічої та жіночої статі за професією, посадою, званням, видом діяльності).	
---	--	--	---	--

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Частини мови (оглядово). Іменник як частина мови. Рід, число, відмінки та відміни іменників

Ціннісні орієнтири

- Усвідомлення потреби в збереженні та примноженні духовного багатства українського народу. Повага до культурних цінностей.
- Патріотизм, національна самосвідомість й ідентифікація.
- Значущість інтеграції національних та загальнолюдських цінностей.
- Прагнення миру та єдності народу.
- Усвідомлення цінності власного життя і збереження здоров'я, прагнення бути фізично здоровою людиною.

<i>Учень / учениця:</i> • вибірково переказує зміст почутого повідомлення • визначає основну мету почутого	14	МОВНА ЛІНІЯ • Самостійні та службові частини мови, вигук (оглядово).	МОВНА ЛІНІЯ • Розпізнавання, виписування та групування іменників за певними ознаками (конкретних, абстрактних, збірних тощо). • Визначення роду, числа, відмінка, відміни, групи іменників. • Визначення в реченні синтаксичної ролі іменника.	
--	----	--	--	--

• розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них • розрізняє тексти різних стилів і типів • переказує зміст тексту в різний спосіб відповідно до завдання • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними, граматичними нормами • знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень • пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил • добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення • створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах • висловлюється у захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом, зокрема навчанням, читацькою практикою • демонструє здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування • виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів	• Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. • Іменники конкретні й абстрактні, загальні і власні, назви істот і неістот (повторення і поглиблення). Збірні іменники. • Велика буква та лапки власних назвах. • Рід іменників (повторення). Іменники спільного роду. • Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. • Число іменників (повторення). Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини. • Відмінки іменників (повторення). • Поділ іменників на відміни та групи. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Чому частини мови поділено на самостійні та службові? 2. Чому вивчення частин мови починаємо з іменника? 3. Чому іменник належить до самостійних частин мови? 4. Чи можемо ми обійтися без власних назв? 5. Як уникнути непорозумінь з іменниками спільного роду?	• Розбір іменника як частини мови. • Лінгвістичне мінідослідження (наприклад, «Іменник означає не тільки предмет»). • Створення «хмари слів» до певної групи іменників чи підтеми. • Доповнення речень іменниками в правильній граматичній формі. • Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з уживанням іменників. • Робота зі словником. • Ігри зі словами (вікторини, конкурси). МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Аналізування, оцінювання, інтерпретація тексту. • Читання тексту з власними назвами. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Редагування речень, у яких допущено граматичні помилки. • Складання речень з опорними словами та певного змісту. • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією (з використанням певних морфологічних засобів та обґрунтуванням свого вибору). • Складання тексту з використанням топонімів. • Проведення флешмобу «Я хочу побувати в...» (публікація в соцмережах фото місцевості та підпису до нього з власною назвою). • Складання допису до вебсайту про подію із життя класу з використанням географічних назв чи прізвищ. Аналіз цього допису. • Складання плейлиста чи добірки пісень, у текстах яких є власні назви (незмінювані іменники, іменники у кличному відмінку тощо). • Складання алгоритму (наприклад, визначення відміни іменників чи роду незмінюваних іменників). • Створення та розв'язування кроссенсів (за вивченим матеріалом). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. Уроки розвитку мовлення	
--	---	---	--

(словосполучення, слова, форми слів) • творчо використовує морфологічні засоби, обираючи із запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір		1. Складання і розігрування діалогів з незмінюваними іменниками: «Виклик таксі» (таксі, метро, ательє, траса) , «У зоопарку» (поні, какаду, гризлі); «У магазині» (броколі, ескімо, авокадо). 2. Будова опису приміщення. Письмовий вибіркового переказ художнього тексту, що містить опис приміщення. Редагування тексту переказу.	1 2
---	--	---	--

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Відмінювання та правопис іменників

Ціннісні орієнтири

- Повага до особистості. Почуття честі, гідності.
- Розуміння явищ природи, знання народних прикмет.
- Здатність до конструктивної взаємодії дітей між собою та з дорослими.
- Готовність працювати над собою і своїми моральними якостями.
- Усвідомлення себе членом колективу.
- Усвідомлення своєї відповідальності за домашніх улюбленців.

Учень / учениця: • добирає стиль мовлення відповідно до мети, потреб і умов спілкування • виокремлює в тексті мікротеми • поєднує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів • розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них • висловлює власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті людей, подій, ситуацій, явищ тощо • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними	17 МОВНА ЛІНІЯ • Відмінювання іменників I відміни. • Відмінювання іменників II відміни. • Букви <i>-а (-я), -у (-ю)</i> в закінченнях родового відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни. • Відмінювання іменників III відміни. • Відмінювання іменників IV відміни. • Особливості написання іменників у кличному відмінку (<i>узагальнення; практично</i>). • Відмінювання іменників, що мають форму тільки множини.	МОВНА ЛІНІЯ • Розпізнавання, виписування та групування іменників за певними ознаками. • Визначення відмінка, відміни, групи іменників. • Розбір іменника як частини мови. • Розбір іменників за будовою. • Утворення граматичних форм іменників. • Утворення складних іменників. • Визначення в слові орфограм, обґрунтування написання слова, записування правильно слів з вивченими орфограмами. • Добирання прикладів іменників з тією самою орфограмою. • Складання словникових диктантів для взаємоперевірки. • Лінгвістичне мінідослідження. • Створення «хмари слів» до певної групи іменників чи підтеми. • Доповнення речень іменниками в правильній граматичній формі. • Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з уживанням іменників.
---	--	---

орфографічними, граматичними нормами • пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил • добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення • визначає способи виправлення помилок у власному мовленні • вирізняє морфологічні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть • творчо використовує морфологічні засоби, обираючи із запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір • урізноманітнює власне мовлення завдяки роботі із словниками та довідковими джерелами		• Написання та відмінювання імен по батькові, прізвищ. • Букви <i>е, и, і</i> в суфіксах: <i>-ив(о), -ев(о); -ечок, -ечк-, -ичок, -ичк-; -инн(я), -енн(я), -инн(я), -ен(я)</i>. • Написання не з іменниками. • Правопис складних іменників (<i>повторення і поглиблення</i>). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Що може розказати про іменник його закінчення? 2. У чому особливість і краса кличного відмінка? 3. Від чого залежить написання не з іменниками? 4. Від чого залежить написання складних іменників?	• Робота зі словником. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Аналізування, оцінювання тексту. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Редагування речень, у яких допущено граматичні помилки. • Складання речень з опорними словами та певного змісту. • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією (з використанням певних морфологічних засобів та обґрунтуванням свого вибору). • Складання висловлень з іменниками певної групи (наприклад, іменниками IV відміни лисеня, лелеченя, левеня; назвами міст у формі множини). • Складання висловлення на основі інформації, поданої в різні способи (словесної, графічної тощо). • Створення та розв'язування кроссенсів (за вивченим матеріалом). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Виконання проєкту (наприклад, мініжурнал «Іменник»). Колективне вдосконалення написаного, виправлення помилок. Урок розвитку мовлення 1. Усний твір-опис приміщення на основі особистих вражень або за картиною в художньому стилі.	1
---	--	---	---	---

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Прикметник

Ціннісні орієнтири

- Почуття поваги до рідного краю, народу. Плекання українських національних цінностей.
- Збереження та примноження родинних цінностей, забезпечення єдності поколінь.
- Сформованість естетичних почуттів, уявлень і знань про прекрасне в житті та мистецтві.
- Почуття відповідальності, вимогливості до себе, дисциплінованості, старанності, наполегливості.
- Співпереживання, взаємоповага і взаємодопомога.
- Усвідомлення необхідності фінансової грамотності, важливості раціонального використання коштів.

<i>Учень / учениця:</i> • унаочнює та візуалізує почуте повідомлення, використовуючи	18	МОВНА ЛІНІЯ	МОВНА ЛІНІЯ • Розпізнавання, виписування та групування прикметників за певними ознаками.	
---	----	-------------	--	--

різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси тощо) для відтворення змісту, структурування інформації - аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом - розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них - розрізняє тексти різних стилів і типів - проектує власну поведінку в ситуаціях, подібних до тих, що зображено в тексті - переказує зміст тексту в різний спосіб відповідно до завдання - створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід - складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними, граматичними нормами - добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення - створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах - знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень - пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил	- Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. - Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. - Ступені порівняння якісних прикметників (загальне значення, творення). - Повні й короткі форми прикметників. - Відмінювання прикметників. Прикметники твердої і м'якої груп. - Творення прикметників; перехід прикметників в іменники (практично). Особливості творення присвійних прикметників. - Букви <i>е, о, и, і</i> в прикметникових суфіксах - <i>ев-</i> (-<i>єв-</i>), -<i>ов-</i>, -<i>ичн-</i>, -<i>ічн-</i> (- <i>ічн-</i>). - Написання прикметників із суфіксами: -<i>еньк-</i>, - <i>есеньк-</i>, -<i>ісіньк-</i>, -<i>юсіньк-</i>, - <i>ськ-</i>, -<i>зьк-</i>, -<i>цьк-</i>. - Написання не з прикметниками. - Написання <i>н</i> і <i>нн</i> у прикметниках. - Написання складних прикметників разом і з дефісом. - Написання прізвищ прикметникової форми. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	- Обґрунтування належності прикметників до груп за значенням. - Визначення в реченні синтаксичної ролі прикметника. - Розбір прикметника як частини мови. - Розбір прикметників за будовою. - Визначення способу творення прикметників. - Складання словникових диктантів з правопису прикметників. - Визначення в слові орфограм, обґрунтування написання, записування правильно слів з вивченими орфограмами. - Лінгвістичне мінідослідження. - Створення синонімічних рядів прикметників. - Творення прикметників різними способами, зокрема творення присвійних і складних прикметників. - Творення ступенів порівняння прикметників. - Створення «хмари слів-прикметників» на означення якогось іменника (пори року, куточка природи). - Створення постерів, слайдів, відеороликів («Прикметникові наголоси», «<i>н</i> і <i>нн</i> у прикметниках»). - Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з уживанням прикметників. - Доповнення речень прикметниками в правильній граматичній формі. - Робота зі словником. - Ігри зі словами (вікторини, конкурси). МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ - Аналізування, інтерпретація тексту. - Аудіювання текстів з прикметниками вищого і найвищого ступенів порівняння. - Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. - Складання речень із прикметниками за картиною. - Редагування речень, у яких допущено граматичні та лексичні помилки (з коментуванням і без). - Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією (з використанням певних морфологічних засобів та обґрунтуванням свого вибору). - Поширення речень прикметниками-епітетами.	
--	--	---	--

• аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу • вирізняє морфологічні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть • творчо використовує мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір		1. Яка роль прикметників у мовленні? 2. Що спільного між іменниками й прикметниками? 3. Коли вживаємо прикметники з пестливими суфіксами? 4. Що потрібно зробити, щоб прикметник з означення перетворився на присудок і навпаки? 5. За допомогою якого способу творення з'являється найбільше прикметників? Доведіть.	• Написання творів-описів з використанням прикметників-епітетів (з обґрунтуванням свого вибору). • Складання лінгвістичного есе (наприклад, «Прикметник – творча частина мови», «Як з'явилося моє прізвище?»). • Складання тексту реклами з використанням прикметників різних ступенів порівняння. • Складання і розігрування діалогів з використанням прикметників певної тематичної групи («Кольорова Україна», «Мої улюблені книги»). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Виконання проекту (наприклад, створення мультимедійної презентації «Як розпоряджатися власними грошима» з використанням прикметників різних ступенів порівняння, складних і присвійних прикметників). Уроки розвитку мовлення 1. Особливості будови опису природи. Сполучення в одному тексті різних типів мовлення (розповіді й опису). Докладний усний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису природи. 2. Докладний письмовий переказ тексту, що містить опис природи. Редагування тексту переказу. Аналіз письмового переказу. 4. Написання твору-опису природи в художньому стилі на основі особистих вражень або за картиною на матеріалі відомих полотен українських пейзажистів. Редагування твору-опису.	1 1 1
---	--	---	---	---

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Числівник

Ціннісні орієнтири

- Потреба дотримуватися свого слова, керуватися принципом єдності слова і діла.
- Усвідомлення взаємозалежності людини та природи. Потреба в оздоровленні довкілля.
- Усвідомлення необхідності фінансової грамотності, застосування математичних знань у реальному житті, уміння працювати із числовою інформацією.
- Ощадливість, раціональне використання коштів, уміння планувати витрати.
- Прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного розвитку.

Учень / учениця:	12	МОВНА ЛІНІЯ	МОВНА ЛІНІЯ	
------------------	----	-------------	-------------	--

• розпізнає наявні в почутому повідомленні факти й судження • формулює тему та основну думку тексту • створює текст за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо) • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними, граматичними нормами • створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах • знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень • пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил • дискутує в онлайн-середовищі на знайомі теми • порівнює позиції учасників дискусії • толерантно обстоює власну позицію, звертає увагу на спільні й різні думки учасників дискусії • дотримується засад академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії	• Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. • Числівники кількісні і порядкові. Числівники прості, складні та складені. • Розряди кількісних числівників: на означення цілих чисел, дробові, збірні. Неозначені числівники. • Відмінювання числівників на означення цілих чисел. • Відмінювання дробових числівників. • Відмінювання збірних числівників. • Відмінювання порядкових числівників • Написання разом порядкових числівників із - <i>сотий</i>, -<i>тисячний</i>, - <i>мільйонний</i>, -<i>мільярдний</i>. • М'який знак на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. • Узгодження кількісних числівників з іменниками. • Правильне вживання числівників на позначення дат і часу. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Чому людина не може обійтися без числівників? 2. Як розвиток числівників пов'язаний із розвитком суспільства?	• Розпізнавання, виписування та групування числівників за певними ознаками. • Обґрунтування належності числівників до груп за значенням та будовою. • Визначення в реченні синтаксичної ролі числівника. • Розбір числівника як частини мови. • Відмінювання числівників (утворення відмінкових форм). • Записування цифр у реченнях і текстах словами (числівниками). • Вибір відмінкової форми числівника в реченні. • Вибір форми іменника у сполученні із числівником. • Визначення в слові орфограм, обґрунтування написання слова, записування правильно слів з вивченими орфограмами. • Лінгвістичне мінідослідження. • Виправлення помилок у написанні числівників (з коментуванням). • Доповнення речень числівниками та іменниками в правильній граматичній формі. • Добирання прислів'їв, приказок, фразеологізмів із числівниками. • Створення постерів, слайдів, відеороликів («Відмінювання числівників», «Позначення часу», «Числівник + іменник»). • Ігри зі словами, вікторини, конкурси. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Виразне читання вголос науково-популярного тексту та розкладу дзвінків (руху транспорту), у яких вжито числівники; обґрунтування ролі числівників у цих текстах. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Складання речень із числівниками (зокрема речень із використанням фразеологізмів, до складу яких входять числівники). • Редагування речень, у яких допущено граматичні помилки (з коментуванням і без). • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. • Проведення в онлайн-середовищі дискусії про фінансові заощадження з дотриманням засад академічної доброчесності.	
---	--	--	--

• вирізняє морфологічні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть		3. Чим кількісні числівники відрізняються від порядкових? 4. Чи можемо змінювати числівники за числами? Якщо так, то які саме числівники? 5. Як правильно відповідати на запитання «Котра година?»	• Створення тексту за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Складання і розігрування діалог у з використанням числівників. • Складання списку потрібних для родини на тиждень продуктів із зазначенням кількості та цін з додержанням правил узгодження числівників з іменниками. • Пошук інформації та підготовка повідомлення щодо історії числівників. • Виписування з підручник а історії речень із датами, а з підручника географії – речень із кількісними даними (чисельність населення, розміри території тощо) та заміна цифр словами. • Виконання проєкту (наприклад, створення мультимедійної презентації «Школа майбутнього» з елементами опису приміщення та використанням числівників для позначення кількості поверхів, класних кімнат, технічних засобів тощо). Урок розвитку мовлення 1. Аудіювання повідомлення, яке містить багато числівників, у тому числі розпізнавання в ньому фактів і суджень. 2. Розповідь «Мій родовід» із використанням дат народження членів родини. 3. Створення інформаційного допису типу оголошення про певну подію з використанням числівників на позначення дат і часу для розміщення в соцмережі. Редагування допису.	1 1 1
--	--	---	---	--

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Займенник

Ціннісні орієнтири

- Любов до свого народу, усвідомлення потреби в збереженні та примноженні духовного багатства народу.
- Усвідомлення цінності людини, повага людської гідності. Повага до осіб, які гідно реалізують громадянські права та обов'язки. Розуміння своїх прав і обов'язків.
- Потреба поводитися ввічливо, культурно, дотримуватись етикетних норм.
- Усвідомлення необхідності дотримання правил безпечного спілкування, обміну інформацією в соціальних мережах.
- Уміння відмовлятися від пропозицій, які загрожують життю і здоров'ю.

• Розуміння явищ природи, знання народних прикмет.

<i>Учень / учениця:</i> • вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення формулює запитання, щоб уточнити розуміння почутого повідомлення • знаходить у тексті відому і нову інформацію • висловлює власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті людей, подій, ситуацій, явищ тощо • представляє текстову інформацію, використовуючи різні способи і засоби візуалізації змісту • записує власні міркування або інформацію з інших джерел • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними орфографічними, граматичними нормами • знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень • пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил • добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення	13 МОВНА ЛІНІЯ • Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. • Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, питальні, відносні,заперечні, означальні й неозначені. • Особливості визначення розряду займенників його, її, їх (практично). • Відмінювання займенників усіх розрядів. • Приставний н у формах особових і вказівних займенників. • Типові помилки у вживанні займенників. • Уживання займенника ви у ввічливому значенні для звертання до однієї особи. • Написання разом і з дефісом неозначених займенників. • Правопис заперечних займенників. • Наголошування займенників мій, твій, свій, той, цей, весь у непрямих відмінках (практично). • Використання займенників для зв'язку речень у тексті (практично). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 1. Чому займенник має таку назву? 2. Чому займенники об'єднано в	МОВНА ЛІНІЯ • Розпізнавання, виписування та групування займенників за певними ознаками. • Визначення в реченні синтаксичної ролі займенника. • Розбір займенника як частини мови. • Відмінювання займенників. • Вибір форми займенника в реченні. • Лінгвістичне мінідослідження (наприклад, «Чому Я – займенник?»). • Перебудова речень (заміна питальних займенників відносними). • Утворення заперечних і неозначених займенників. • Добирання фразеологізмів (прислів'їв, приказок) із займенниками. • Визначення в слові орфограм, обґрунтування написання слова, записування правильно слів з вивченими орфограмами. • Розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних із неправильним уживанням займенників. • Ігри зі словами, вікторини, конкурси. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Аналізування, інтерпретація тексту. • Складання запитань та відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Складання речень із визначеними займенниками та певного змісту. • Редагування речень, у яких допущено помилки у вживанні займенників (з коментуванням). • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. • Складання письмових мінівисловлень (реплік), які містять відмову від пропозиції, що загрожує життю або здоров'ю людини, з використанням заперечних займенників. • Складання листівки на паперових або електронних носіях із запрошенням на урочисту подію (день відкриття школи, ювілей першої вчительки) з використанням займенників, що належать до різних розрядів.
---	--	--

• виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (речення, слово, форми слова) • вирізняє морфологічні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть		окрему частину мови, а не віднесено до іменників чи прикметників? 3. Якими ознаками займенник подібний до іменника (прикметника, числівника)? 4. Чим особові займенники відрізняються від усіх інших розрядів займенників?	• Складання висловлення з використанням займенників для зв'язку речень. • Складання діалогу з використанням займенника ви у ввічливому значенні та слів мовленнєвого етикету. • Складання усного висловлення, пов'язаного з конкретною життєвою ситуацією. • Передавання тексту графічно (схема, таблиця тощо). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Виконання проєкту. Уроки розвитку мовлення 1. Аудіювання і читання мовчки текстів, що містять займенники; з'ясування ролі займенників у цих текстах. 2. Складання діалогів-розпитувань у сімейному колі на побутові теми з використанням питальних і відносних займенників (наприклад: «Як минув день», «Як провести вихідний»). 3. Написання твору розповідного характеру з елементами роздуму в художньому стилі з використанням займенників, що належать до різних розрядів. Редагування твору. Аналіз письмового твору. 2. Написання есе світоглядного змісту (орієнтовні теми: «Право на повагу до гідності», «У чому полягає гідність людини», «Чому не можна принижувати людську гідність»). Редагування есе.	1 1 2 1
ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 6 КЛАСІ <u>Ціннісні орієнтири</u> • Усвідомлення необхідності діяти відповідно до суспільних вимог і норм як соціальних цінностей. • Толерантність як ознака високого духовного розвитку. • Уміння помічати красу навколишнього світу (рідного краю).				
<i>Учень / учениця:</i> • формулює запитання, щоб уточнити розуміння почутого повідомлення • обґрунтовує достовірність, повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних	3	МОВНА ЛІНІЯ • Лексикологія. Фразеологія. • Словотвір та орфографія. • Морфологія та орфографія.	МОВНА ЛІНІЯ • Розпізнавання, виписування слів указаної лексичної групи, частини мови, граматичної форми, утворених певним способом тощо. • Тлумачення лексичного значення вжитих у реченнях (текстах) слів і фразеологізмів.	

джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення • використовує потрібні вербальні та невербальні засоби для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, створення комфортної атмосфери спілкування, спонукання співрозмовників до певних дій • знаходить у тексті відому і нову інформацію • піддає сумніву інформацію з тексту на підставі розрізнення фактів і суджень про факти • формулює тему та основну думку тексту • записує власні міркування або інформацію з інших джерел • створює письмові тексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід • добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення • виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (текст, речення, слово, форми слова) • вирізняє мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть			• Пояснення значення фразеологізмів (прислів'їв, приказок, крилатих висловів). • Виділення у слові значущих частин. • Визначення способу творення слова. • Утворення слів вивченими способами. • Визначення в словах змін приголосних. • Відмінювання слів вивчених частин мови. • Утворення граматичних форм слів вивчених частин мови. • Доповнення речень словами в правильній граматичній формі. • Визначення в реченні синтаксичної ролі слів певної частини мови. • Визначення в слові орфограм, обґрунтування написання слів, записування правильно слів з вивченими орфограмами. МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ • Аналіз та оцінювання прочитаного чи прослуханого тексту. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного чи почутого. • Зіставлення прочитаного із зображеним на ілюстрації . • Складання речень і висловлень зі словами певної лексичної групи та фразеологізмами (з обґрунтуванням свого вибору). • Редагування речень, у яких допущено лексичні чи граматичні помилки (з коментуванням). • Обмін думками на теми, пов'язані із ціннісними орієнтирами. • Складання текстів указаної тематики та з використанням визначених слів.	
	2	Підсумкові уроки.		

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 року

«Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти»

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводить заклад, є **формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне**. За вибором закладу оцінювання можна здійснювати за системою оцінювання, визначеною законодавством, або за власною шкалою. За умови використання власної шкали заклад має визначити правила переведення загальної оцінки результатів навчання семестрового та річного оцінювання до системи, визначеної законодавством, для виставлення у Свідоцтві досягнень.

Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання результатів навчання здійснюють за 12-бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12. За рішенням педагогічної ради (за потреби) заклад освіти може визначити адаптаційний період впродовж якого не здійснюється поточне та тематичне оцінювання.

Свідоцтво досягнень (Додаток 1) відображає результати навчальних досягнень учня/учениці 5-6 класу з переліку предметів та інтегрованих курсів, визначених освітньою програмою закладу освіти. Надана форма Свідоцтва досягнень є **орієнтовною**, перелік предметів та інтегрованих курсів визначається закладом освіти відповідно до затвердженої освітньої програми. Перед друком Свідоцтва досягнень рекомендовано видалити зайві рядки або підкреслити назви курсів відповідно до освітньої програми закладу освіти.

Графа «Характеристика навчальної діяльності» сформована відповідно до переліку наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Зазначену графу заповнює класний керівник за результатами спостережень, проведених спільно з вчителями-предметниками, які працюють з класом. Спостереження проводять упродовж року за планом, визначеним закладом освіти. Рекомендовано позначати особливо виражені наскрізні вміння учня/учениці, зокрема, вияв інтересу до навчання, розуміння прочитаного, вміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати власну позицію, діяти творчо, вияв ініціативи у процесі навчання, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими з метою заохочення подальшого розвитку відповідних умінь. Заповнення графи здійснюють шляхом виставлення відповідної позначки навпроти сформованого уміння. Педагогічні колективи можуть виробляти власні способи спостереження за розвитком наскрізних умінь і застосовувати у тому числі вербальні характеристики замість позначки. Заповнення цієї графи здійснюють після завершення

кожного навчального року або в разі зміни здобувачем освіти навчального закладу. Заповнення граfi «Характеристика результатів навчання» здійснюють відповідно до переліку навчальних предметів, визначених затвердженою освітньою програмою закладу. Заповнюється з урахуванням фіксованих у класних журналах результатів досягнень учнів упродовж навчального року.

Рекомендується у класних журналах і в Свідоцтві перед виставленням підсумкової оцінки у відповідних графах результатів навчання зазначати першу літеру («В», «Д», «С», «П»), що відповідає назві рівня досягнень орієнтовних критеріїв оцінювання результатів навчання з предметів (Високий, Достатній, Середній, Початковий) або за допомогою виставлення відповідних балів.

Формувальне(поточне формувальне)оцінювання, окрім рівневого або бального можна здійснювати у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо). Основною ланкою в системі контролю у закладах загальної середньої освіти є поточний контроль, що проводять систематично з метою встановлення рівнів опанування навчального матеріалу та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Основна функція поточного контролю – навчальна. Запитання, завдання, тести, тощо спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою класу. Також звертаємо увагу на важливість урахування мотиваційно-стимулюючої функції поточного оцінювання.

Тематичне оцінювання пропонуємо здійснювати на основі поточного оцінювання із урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт, або без проведення подібних робіт залежно від специфіки навчального предмета. Під час виставлення тематичного бала результати перевірки робочих зошитів, як правило, не враховують.

Семестрове оцінювання можна здійснювати за результатами контролю груп загальних результатів, відображених у Свідоцтві досягнень. Семестровий контроль проводять з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів і підтвердження результатів поточних оцінок, отриманих учнями раніше. Завдання для проведення семестрового контролю складають на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів, що дає змогу реалізувати диференційований підхід до навчання. Звертаємо увагу, що Семестровий контроль може бути комплексним, проводитись у формі тестування тощо. Фіксація записів тематичного та семестрового оцінювання проводиться в окремій колонці без дати. Оцінка за семестр ставиться за результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів.

Річне оцінювання здійснюємо на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри. Окремі види контрольних робіт, як правило, не проводять.

Якщо рівень результатів навчання учня (учениці) визначити неможливо з якихось причин, у класному журналі та свідоцтві досягнень, таблиці навчальних досягнень роблять запис «не атестований(а) (н/а)».

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюють відповідно до індивідуальної програми розвитку, що розробляється на основі висновку фахівців інклюзивно-ресурсного центру, де зазначено труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, що можуть впливати на ефективність застосування певних форм оцінювання. Добір форм оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюють індивідуально з обов'язковим урахуванням їх можливостей функціонування, життєдіяльності та здоров'я.

Додаток 1

(назва закладу загальної середньої освіти)

СВІДОЦТВО ДОСЯГНЕНЬ

учня / учениці _____ класу

(прізвище та ім'я учня / учениці)

_____ навчальний рік

Характеристика навчальної діяльності*	Стан сформованості (сформовано/формується)
виявляє інтерес до навчання	
виявляє розуміння прочитаного	
висловлює власну думку	
критично та системно мислить	
логічно обґрунтовує власну позицію	
діє творчо	
виявляє ініціативу в процесі навчання	
конструктивно керує емоціями	
оцінює ризики	

самостійно приймає рішення	
розв'язує проблеми	
співпрацює з іншими	

Характеристика результатів навчальної діяльності

Навчальний предмет	Результати навчання	Рівень досягнення результатів навчання		
		I семестр	II семестр	Рік
Українська мова	Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання			
	Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння			
	Сприймає письмові тексти / Читання			
	Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо			
	Загальна оцінка результатів навчання**			

** У разі виставлення загальної підсумкової оцінки, після визначення рівня досягнень за кожною групою результатів, використовувати окремий рядок для виставлення загальної оцінки.

Додаток 2

Загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти

Рівні результатів навчання	Бал	Загальна характеристика
I. Початковий	1	Учень/учениця розрізняє об'єкти вивчення
	2	Учень/учениця відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Учень/учениця відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя виконує елементарні завдання
II. Середній	4	Учень/учениця з допомогою вчителя відтворює основний навчальний матеріал, повторює за зразком певну операцію, дію
	5	Учень/учениця відтворює основний навчальний матеріал, з помилками й неточностями дає визначення понять, формулює правило
	6	Учень/учениця виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу; відповідає правильно, але недостатньо осмислено; застосовує знання при виконанні завдань за зразком
III. Достатній	7	Учень/учениця правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
	8	Учень/учениця має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповіді логічні, хоч і мають неточності
	9	Учень/учениця добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, аналізує й систематизує інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
IV. Високий	10	Учень/учениця має повні, глибокі знання, використовує їх у практичній діяльності, робить висновки, узагальнення
	11	Учень/учениця має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, знаходить інформацію та аналізує її, ставить і розв'язує проблеми
	12	Учень/учениця має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях; самостійно аналізує, оцінює, узагальнює опанований матеріал, самостійно користується джерелами інформації, приймає обґрунтовані рішення

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р.: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Закон України «Про освіту» (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017): <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (16 січня 2020 р.): <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
4. Методичні рекомендації для розроблення модельних навчальних програм: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/03/25/metod.pdf>
5. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти. Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 року: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/
6. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.)(наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795): <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUS-N-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Zabolotnyy.ta.in.14.07.21.pdf>
7. Підручник «Українська мова. 6 клас» (автори: О.В. Заболотний, В. В. Заболотний. Українська мова: підручник для 6-го класу закл. загальн. середн. освіти. – К.: «Генеза», 2023): https://drive.google.com/file/d/1sSmkjdB2ktiQhDrx3sVNKDiR23_fBKmC/view
8. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (Наказ МОН від 19.02.2021 р. № 235: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf>